

RYHMÄNOHJAAJAN KANSIO

Mirja Hyvönen

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) HYVÖNEN, Mirja	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 34	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi RYHMÄNOHJAAJAN KANSIO Savon ammatti- ja aikuisopiston, Osmajoentie 28:n sosiaali-, terveys- ja liikunta- alan yksikköön		
Koulutusohjelma Jyväskylän Ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto- ohjaajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Riitta Virtanen		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehittämishankkeen tarkoituksena oli koota ryhmänohjaajan kansio Savon ammatti- ja aikuisopiston, Osmajoentie 28:n sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikköön. Työn tavoitteena oli selkiyttää ryhmänohjaajan roolia ja tehtäviä sekä yhtenäistää ohjauk käytäntöjä. Kansiota oli tarkoitus tehdä käytännön työkalu ryhmänohjaajan työhön ja helpottaa siten ryhmänohjaajana toimimista. Kehittämishanke toteutettiin kevään ja syksyn 2006 aikana. Hankkeen suunnitteluun ja ohjaukseen osallistuivat yksikön ryhmänohjaajat, opettajat ja koulutuspäällikkö. Ryhmänohjaajilta ja opettajilta kerättiin toiveita kansion sisällöksi kevään aikana ja heiltä pyydettiin palautetta työn edetessä. Ryhmänohjaajan kansio koottiin oppilaitoksessa aiemmin käytössä olleista (päivitetystä) ohjeista, oppaista ja lomakkeista sekä siihen tehtiin myös uutta materiaalia. Kansion kokoaminen oli työn tekijän vastuulla. Ryhmänohjaaja on opiskelijan lähin ohjaaja ja hänellä on merkittävä rooli ohjauksessa opiskelijan opintopolun aikana. Opetuksen luonne on muuttunut yhä enemmän oppimisen ohjaamiseksi, joten ohjauksellista työtä käyttäen koko henkilöstö. Ryhmänohjaajan kansion koottiin materiaalia ohjauksen keskeisistä periaatteista ja kansion taustalla olevasta oppimis- ja ohjauksäsitelmästä. Kansiossa on omat osansa ohjauksen työnjaolle, opinto-ohjauksen toimialuekohtaiselle suunnitelmalle sekä ohjeille, oppaille ja lomakkeille, joita ryhmänohjaaja tarvitsee päivittäisessä työssään. Kehittämishankkeen tuloksena syntyi työkalu ryhmänohjaajan käytännön työhön. Ryhmänohjaajan kansio otetaan käyttöön kevätlukukauden 2007 alkaessa Savon ammatti- ja aikuisopiston, Osmajoentie 28:n sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikössä. Kansio on myös sähköisessä muodossa, joten kansion päivittäminen on helppoa. Kansio ei ole koskaan valmis, vaan se muuttuu ja kehittyy ohjauk käytäntöjen muuttuessa.		
Avainsanat (asiasanat) ohjaus, opinto-ohjaus, tutorointi, ryhmänohjaus, ryhmänohjaaja, ammatillinen koulutus		
Muut tiedot		

Author(s) HYVÖNEN, Mirja	Type of Publication Development project report	
	Pages 34	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Tutor's Folder for Savo Vocational College, Unit of Social Services, Health and Sports on Osmajoentie 28		
Degree Programme Jyväskylä university of Applied Sciences, Vocational Teachers Educational College, Student counsellor's education		
Tutor(s) Riitta Virtanen		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the development project was to construct a folder for tutors working at Savo Vocational College, Unit of Social Services, Health and Sports. The aim of the project was to clarify the role and tasks of the tutors, and to unify the methods of tutoring. The folder was aimed to become a practical tool for the tutors, and thus ease their work.</p> <p>The project was carried out during the spring and autumn 2006. The participants of the project included tutors, teachers and the educational manager. In the spring, the tutors and teachers were asked what they would like the folder to include. They were also asked to give feedback as the project proceeded. The folder was compiled of previously used (now updated) instructions of the college, guidebooks and forms, and also completely new material was produced. The writer of this report was responsible for compiling the folder.</p> <p>Tutor is the closest advisor of a student, and (s)he has a significant role in guiding and supporting the student throughout his or her studies. The nature of teaching is becoming more and more guidance-oriented, and thus the entire staff uses a guiding approach in their work. The tutor's folder consists of material concerning the most essential principles of guidance and of the learning and guidance concept on which the folder is based. The folder includes separate sections for the responsibilities of guidance, for student counselling strategy, and for instructions, guidebooks and forms which the tutor needs in his/her daily work.</p> <p>As the result of the project, a new tool for tutors was created. The folder will be taken into use at Savo Vocational College, Unit of Social Services, Health and Sports (Osmajoentie 28) at the beginning of the spring term 2007. It will also be available in electronic form in order to make updating the information easy. The folder will never be finished, but it will change and evolve as the strategies of guidance change.</p>		
Keywords guidance, student counselling, tutoring, tutor, vocational education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	RYHMÄNOHJAAJA ON OPISKELIJAN LÄHIN OHJAAJA.....	2
2	OHJAUS AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA.....	4
	2.1 Ohjaus	4
	2.2 Opinto-ohjausta koskevat säädökset	5
	2.3 Ohjauksen tarve opintojen eri vaiheissa	8
3	RYHMÄNOHJAAJA OHJAUKSEN KESKIÖSSÄ	10
	3.1 Konstruktivistinen oppimiskäsitys.....	10
	3.2 Opettajasta ohjaajaksi.....	11
	3.3 Holistinen ohjausmalli	13
	3.4 Dialogisuus ohjauksessa	15
	3.5 Ryhmäohjaajan tehtävät, roolit ja taidot.....	17
4	SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTO	19
	4.1 Savon ammatti- ja aikuisopisto	19
	4.2 Ohjaus Savon ammatti- ja aikuisopistossa	20
	4.3 Ohjaus Savon ammatti- ja aikuisopisto, Osmajoentie 28, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikössä.....	23
5	RYHMÄNOHJAAJAN KANSIO	24
	5.1 Kehittämishankkeen tavoitteet	24
	5.2 Kehittämishankkeen toteuttaminen	25
6	POHDINTA.....	26
	LIITTEET	32
	Liite 1. Ryhmäohjaajan kansion sisältö ("testikansio")	32
	Liite 2. Ryhmäohjaajan kansion sisältö	33

1 RYHMÄNOHJAAJA ON OPISKELIJAN LÄHIN OHJAAJA

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat taustoiltaan entistä heterogeenisimpiä. Opiskelijoiden koulutustaustassa, oppimisvalmiuksissa ja opintomenestyksessä on suuria eroja. Erilaiset oppimisvaikeudet ja psykososiaaliset ongelmat ovat lisääntyneet. Jopa 85 % ammatillisen koulutuksen aloittaneista opiskelijoista on epävarma alastaan (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005). 10,7 % opiskelijoista keskeyttää opinnot, vaihtaa koulutusalaan tai oppilaitosta (Keskeyttäminen väheni ammatillisessa koulutuksessa 2006).

Ryhmänohjaaja ja opettaja ovat ne henkilöt, jotka ensimmäisenä havaitsevat edellä mainitut ongelmat. Ryhmänohjaajan haaste onkin se, miten kohdata opiskelija hänen omista lähtökohdistaan ja auttaa opiskelijaa jäsentämään suhdettaan ammatin opiskeluun ja siihen ryhmään, jossa hän opiskelee. Ryhmänohjaaja mm. perehdyttää opiskelijat opintoihin, käy henkilökohtaiset keskustelut heidän kanssaan, vastaa ryhmänsä HOPS:sta ja seuraa opintojen etenemistä. Ne opiskelijat lisääntyvät jatkuvasti, joiden opinnot eivät etene ryhmän mukana ja heille suunnitellaan yhteistyössä uusia opintopolkuja. Lisäksi ryhmänohjaajan työhön liittyy paljon käytännön tehtävien hoitamista.

Väljäarvi (2004, 30) toteaa, että oppimista koskevien käsitysten muuttuminen on vaikuttanut myös opinto-ohjauksen roolin muuttumiseen koulumaailmassa. Oppiminen nähdään aktiivisena vuorovaikutuksena yksilön ja toimintaympäristön välillä. Tällöin oppija tulkitsee tietoa aikaisempien kokemustensa ja ajatus- ja toimintamallien pohjalta ja siten oppija jatkuvasti rakentaa kuvaansa maailmasta. Opetus on muuttunut oppimisprosessin ohjaamiseksi (Tynjälä 1999, 61) ja oppimisprosessin suuntaamiseksi haluttuun suuntaan. Ohjauksen tulisi painottua opiskelijan oman tietoisuuden herättämiseen, yksilöllisyyteen, itsenäisyyteen, voimaannuttamiseen ja vastuun ottamiseen omista opinnoistaan. Siis ohjauksessa tulee olla opiskelijakeskeinen ja kokonaisvaltainen näkökulma.

Savon ammatti- ja aikuisopiston kaksi keskeistä kehittämisen kohdetta ovat oppimisen ja kasvamisen tuen kehittäminen sekä ohjauksen kehittäminen kuluvan lukuvuoden aikana. Opinto-ohjaussuunnitelman yhteinen osa on hyväksytty kesällä 2005, se jalkautetaan toimialueille laatimalla yhteistyössä toimialuekohtaiset suunnitelmat vuoden 2006 aikana. Hajautettu opinto-ohjauksen malli edellyttää selkeää työnjakoa, mutta kuitenkin joustavaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Toimialuekohtaisessa suunnitelmassa määritellään ohjauksen järjestämistapa, ohjaukseen osallistuvien vastuualueet, ohjauksen sisältö ja ajoitus. Työnjaon tulee olla selvä kyseisen yksikön henkilöstölle, jotta ohjaus toimii. Ryhmäohjaaja on opiskelijan lähin ohjaaja, mutta holistisen ohjausperiaatteen mukaan myös opettajat ja muu henkilöstö toimivat opiskelijan ohjaajina ja kasvattajina.

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli koota ryhmäohjaajan kansio Savon ammatti- ja aikuisopiston, Osmajoentie 28:n sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikköön. Kansion tarkoituksena on olla käytännön työkalu ryhmäohjaajan työssä ja helpottaa ryhmäohjaajana toimimista. Kehittämishankkeen tavoitteena oli selkiyttää ryhmäohjaajan roolia ja tehtäviä omassa työyksikössäni. Tavoitteena oli laatia kansio, jossa on tietoa ohjauksesta yleensä ja juuri omassa työyksikössäni sekä tietoa siitä, mistä ryhmäohjaaja löytää lisätietoa ja materiaalia työnsä tueksi.

Aikaisemmin opinto-ohjaajakoulutuksen käynyt Raija Lehtonen (2004) on tehnyt kehittämishankkeenaan ryhmäohjaajan oppaan. Hänen työnsä on osaltaan viitoittanut hankkeeni etenemistä. Olen hyödyntänyt Lehtosen ja myös muiden opinto-ohjaajien sekä oppilaitosten/projektien ohjausmateriaaleja ja ideoita ryhmäohjaajan kansiossa.

Olen rakentanut kehittämishankkeeni kuvauksen siten, että aloitan katsauksella ammatillisen toisen asteen ohjaukseen ja joidenkin käsitteiden selvittämislä. Kolmannessa luvussa keskityn ryhmäohjaajana toimimiseen ja neljännessä luvussa esittelen ohjausta Savon ammatti- ja aikuisopistossa. Viidennessä luvussa käyn läpi kehittämishankkeen kulkua ja kuudennessa luvussa pyrin pohtimaan muutamia työn edetessä esille nousseita kysymyksiä.

2 OHJAUS AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA

2.1 Ohjaus

Ohjaus on käsitteenä moniulotteinen. Eri määritelmät tarkastelevat ohjausta joidenkin tieteenalojen ja ohjausalan lähestymistapojen kautta; eri näkökulmista ja täydentävät siten toisiaan. Ojanen (2000, 10) pitää kaikkea ohjausta kasvatuksena, kun taas Vehviläisen (2001, 16) mukaan Suomessa ohjaus toimii osana auttamis- ja oppimiskäytäntöjä. Tänä päivänä ohjauksella tarkoitetaan kuitenkin yhä useammin tiettyä ammatillista orientaatiota ja suhtautumistapaa, jolloin mitä moninaisimmat tilanteet voivat olla ohjaustilanteita.

Lairio ja Puukari (2001, 9) lainaavat Gladdingin määritelmää, jonka mukaan ohjaus voidaan määritellä suhteellisen lyhytkestoiseksi ihmisten väliseksi teoriapohjaiseksi prosessiksi, jossa perustaltaan psyykkisesti terveitä ihmisiä autetaan ratkomaan kehityksellisiä ja tilannesidonnaisia ongelmiaan.

Ohjauksessa voidaan painottaa dialogisuutta: ohjaus on kehämäinen prosessi, jossa etsitään ja tulkitaan eri vaihtoehtoja. Se on oman toiminnan suunnittelua vuorovaikutuksessa ohjaajan kanssa. Ohjaussuhde perustuu yhteiseen tulkintaan prosessista, keskinäiseen kunnioitukseen ja luottamukseen. (Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm, Siniharju & Svedlin 2002, 44.)

Ohjaus on institutionaalista toimintaa; siis ohjaus on ammatti, jonka pätevyys hankitaan muodollisessa koulutuksessa (esim. opinto-ohjaaja, ammatinvalinnanohjaaja). Ohjausta voidaan myös kuvata toimintaympäristönä (moniammatillisena ohjausympäristönä), joka muodostuu erilaisista ohjauksellisista interventioista. Näitä ovat esimerkiksi neuvonta, tutorointi, ohjauskeskustelu ja toiminnalliset menetelmät. Laajempi tulkinta ohjauksesta toimintaympäristönä tai verkostona sisältää erilaisten ohjauksellisten toimintojen ja interventioiden organisoimista ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Suppeimmillaan ohjaus on yksi ammatillisen keskustelun muoto, joka kuuluu useiden ammattien edel-

lyttämiin osaamisvaatimuksiin (esim. opettaja, työvoimaneuvoja). (Nummenmaa 2001, 58-59.)

Vehviläisen (2001, 17) mukaan ohjauksessa ohjaaja osallistuu ohjattavan johonkin ajattelu- tai toimintaprosessiin ja pyrkii edistämään sen toteutumista. Ohjausprosessi voi liittyä esimerkiksi yksilön oppimiseen, kuntoutumiseen, työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseen, yksilön elämän tärkeisiin valintoihin ja niihin liittyvään päätöksentekoon. Ohjausta voidaan antaa sekä yksilöille että ryhmille tai yhteisöille.

British Association of Counsellors kuvaa ohjaus- ja neuvontatyötä seuraavasti:

Ohjaus- ja neuvontatyössä (counselling) toimitaan silloin kun henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli, antaa tai sopii antavansa aikaa, huomiota tai kunnioitusta määräaikaista asiakkaan roolissa olevalle henkilölle tai henkilöille. Ohjauksen tehtävänä on antaa asiakkaalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkeyttää tapoja elää voimavaraisemmin ja hyvinvoivemmin. (Onnismaa, Pasanen & Spangar 2000, 7.)

Numminen ja muut (2002, 45) määrittelevät opinto-ohjauksen toiminnaksi, jonka tavoitteena on:

- 1) tukea opiskelijan henkilökohtaista kasvua ja kehitystä
- 2) edistää opiskelutaitojen kehittymistä ja opiskelun kulkua – tähän liittyvät myös oppimisvaikeuksien havaitseminen ja korjaaminen, ainevalinnat ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen sekä jatko-opintovalmiuksien kehittäminen sekä
- 3) tukea ammatillisen suuntautumisen selkiytymistä ja antaa valmiuksia koulutus- ja urasuunnitteluun, johon kuuluvat koulutusväylän ja koulutusalan valinta sekä ammatillisessa koulutuksessa työssäoppiminen ja työhön sijoittumisen edistäminen.

2.2 Opinto-ohjausta koskevat säädökset

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjausta koskevat säädökset sisältyvät lakiin ja asetukseen ammatillisesta koulutuksesta sekä ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien valtakunnallisiin perusteisiin. Lisäksi opetusministeriön koulutuksen kehittämissuunnitelmassa ”Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008” on opinto-ohjaukseen liittyviä tavoitteita.

Opinto-ohjaus lainsäädännössä

Lain ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998) mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja opinto-ohjausta (§ 29). Ammatillista koulutusta koskevan asetuksen (A 811/1998) mukaan opetussuunnitelmiin tulee sisältyä muiden opintojen ohella opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksena opiskelijalle annetaan henkilökohtaista opinto-ohjausta ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta. Opinto-ohjauksesta määrätään opetussuunnitelmassa (§ 2 ja 4).

Opinto-ohjaus opetussuunnitelman perusteissa

Ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteissa (2001) on vahvistettu yksityiskohtaisemmin opinto-ohjauksen tavoitteet:

Opinto-ohjausta tulee sisällyttää vähintään 1,5 opintoviikkoa opiskelijan opintoihin. Näiden opintojen tavoitteena tulee olla, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään, suunnitella opintonsa ja sitoutua opiskeluun, jolloin hänen on tiedettävä tutkintoon sisältyvät opinnot ja valinnaisuus. Opiskelijan on osattava seurata opintosuoritustensa kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnittelulle. Hänen tulee osata hakea tukea mahdollisissa opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa sekä työtä tai opiskelupaikkaa myös ulkomailta. (Ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteet 2001, 134.)

Lisäksi ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteissa (2001) on annettu ohjeita opinto-ohjauksen järjestämisestä oppilaitoksessa.

Opinto-ohjausta tulee sisältyä tutkintoon vähintään 1,5 opintoviikkoa. Lisäksi jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta opintojensa ohella riittävästi. Oppilaitoksen tulee huolehtia erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksesta, joilla on opiskeluvaikeuksia (esimerkiksi lukihäiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Opinto-ohjaus tulee toteuttaa siten, että opiskelija

- *saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana*
- *saa tietoa ja kokemusta työelämästä, yrittäjyydestä ja ammateista*
- *tutustuu ja saa mahdollisuuden kansainvälisiin kontakteihin, opiskeluun ja työhön*
- *saa tukea opiskeluunsa ja elämäänsä mahdollisesti liittyvissä ongelmissa.*

Ammatilliseen koulutukseen valituille opiskelijoille tulee antaa tietoa suoritettavista tutkinnoista, niiden opintojen muodostumisesta ja sisällöistä sekä opinnoista, joita he tarpeidensa mukaan voivat valita muista oppilaitoksista. Opiskelijoita tulee tukea valintojen tekemisessä. Opiskelijoille on laadittava heidän valintojensa mukaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia tehtäessä on otettava erityisesti huomioon ne opiskelijat, joilla on perusopetuksen aikana tai ammatillisen koulutuksen alkaessa opiskeluun tai elämiseen liittyviä vaikeuksia.

Koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen, mutta päävastuu sen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. Opinto-ohjauksen onnistumiseksi tulee tehdä oppilaitoksen sisäistä asian tuntijayhteistyötä, yhteistyötä opiskelijoiden ja heidän kotiensa kanssa, eri oppilaitosten välillä sekä oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Ammatillisten oppilaitosten tulee kehittää ura- ja rekrytointipalvelujaan yhteistyössä työvoimatoimistojen ja elinkeinoelämän kanssa sekä edistää opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä. (Ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelman perusteet 2001, 143.)

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa (2001, 149-150) ohjataan oppilaitoksen opetussuunnitelman laatimista ohjauksen osalta:

Yhteisen osan tulee sisältää muun muassa henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinta, aiempien opintojen hyväksilukemisen periaatteet, opintojen tarjonta yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä opinto-ohjaukseen liittyvien tukipalvelujen järjestäminen. Jotta yksilöllinen valinnaisuus toteutuu, laaditaan henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat opetussuunnitelman ja opiskelijan valintojen pohjalta.

Opetussuunnitelmassa on huolehdittava siitä, että opiskelijalla on oikeus saada riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä. Opiskelijan on saatava riittävästi ohjausta ja tukea myös työssäoppimisen aikana ja varsinkin sen alussa.

Koulutuksen järjestäjän on vastattava myös opiskelijan itsenäisten opintojen etenemisestä siten, että opiskelutehtävät suunnitellaan, opiskelijoiden työskentelyä ohjataan ja tavoitteiden saavuttamista arvioidaan. Itsenäistä opiskelua tulee seurata ja tarvittaessa tulee antaa tukiopetusta. Lähiopetuksen ja opettajan ohjauksen tulee olla keskeistä opintojen alkuvaiheessa. Kun opiskelijan itseohjautuvuus kehittyy opintojen edetessä, itsenäisen opiskelun määrää ja opiskelijan vastuuta työ- ja opiskelutehtävistä tulee lisätä vähi-

tellen, jolloin opettajan tehtävä painottuu suunnitteluun, seurantaan ja arviointiin.

Opinto-ohjaus opetusministeriön kehittämissuunnitelmassa

”Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008” –kehittämissuunnitelman painopistealueita ovat koulutusjärjestelmän tehokkuuden parantaminen sekä lasten ja nuorten tukeminen ja ohjaus. Koulutusjärjestelmän tehokkuuden parantaminen, johon kuuluu muun muassa opintojen nopea eteneminen, koulutustakuu ja näyttöjärjestelmän vakiinnuttaminen edellyttävät ohjaus- ja tukipalvelujen kehittämistä. Kehittämissuunnitelman mukaan on erityisesti huomioitava koulutuksen nivelkohdat ja siirtyminen koulutusasteelta toiselle. Keskeinen kehittämisen tavoite ammatillisessa peruskoulutuksessa on keskeyttämisten vähentäminen. Erityisopetuksen kehittyminen luonnolliseksi osaksi koulutustarjontaa ja käytännön työtä ammatillisessa koulutuksessa edellyttää ohjauksen ja tukitoimien kehittämistä sekä oppimisvaikeuksien tunnistamista ja huomioon ottamista. Opinto-ohjauksen merkitys korostuu opintojen valinnaisuuden ja vaahtivuuden lisääntyessä. (Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008. Kehittämissuunnitelma 2004, 5, 15-23 ja 38-41).

2.3 Ohjauksen tarve opintojen eri vaiheissa

Ohjauksen tulee olla opetussuunnitelman rakenteen ydin, jonka ympärille opintokokonaisuuksien avulla kootaan opiskelijan henkilökohtainen opintosuunnitelma. Näin ohjausta tarkastellaan pitkäkestoisena kokonaisuutena ja käytännön toimintana oppilaitoksissa opiskelijan, ohjaajan, oppilaitoksen ja yhteiskunnan kannalta. Tällöin ohjaus ymmärretään laajemmin kuin pelkästään yksittäisen ohjaajan toimenkuvan kautta. Oppilaitokset joutuvat kehittämistyössä määrittelemään ohjauksen aseman, huomioimaan ohjauksen strategisen suunnittelun ja käytännön kehittämistoiminnan. (Vuorinen & Sampson 2000, 50.)

Opinto-ohjaus voidaan jäsentää opintoajan mukaan. Tämä jäsenitys korostaa opinto-ohjauksen jatkuvuutta läpi koko opiskeluajan ja ohjausta koulutuksen

nivelkohdissa. Ohjausta tarvitaan opintoihin hakeutumisessa ennen opintojen alkua, opintojen alkaessa, opiskelun aikana, opintojen päättövaiheessa sekä opintojen jälkeen. (Numminen ja muut 2005, 9.)

Nummisen ja muiden (2005, 11-14) mukaan ohjausta tarvitaan ennen opintojen alkua, jotta voidaan antaa tietoa ammatillisista opinnoista mahdollisille hakijoille ja heidän vanhemmilleen (tiedottaminen, markkinointi). Opintojen alkaessa ohjauksen avulla perehdytetään uudet opiskelijat ammatillisiin opintoihin ja opiskeluun, vahvistetaan ja selkiytetään ammatillista suuntautumista, tuetaan opiskelijaa hopsin laadinnassa sekä ehkäistään keskeyttämistä. Ohjauksella tuetaan opiskelijan henkilökohtaista kasvua ja luodaan turvallinen, viihtyisä ja terveellinen opiskeluympäristö. Opiskelun aikana ohjausta tarvitaan opintojen sujumisen turvaamiseen, opiskelijan henkilökohtaisen kehityksen tukemiseen ja edistämiseen sekä ammatillisen kasvun vahvistamiseen. Opintojen päättövaiheessa ohjauksella varmistetaan ammatillisen kasvun jatkuminen, edistetään työelämään sijoittumista ja vahvistetaan elinikäisen oppimista. Opintojen jälkeiseen ohjaukseen liittyy opiskelijoiden seurantajärjestelmä, jonka avulla saadaan tietoa oppilaitoksen arviointia ja toiminnan kehittämistä varten.

Ammatillisessa koulutuksessa ohjauksen pääpaino on ammatti-identiteetin kehittämisessä, alojen sisäisessä erikoistumisessa ja työelämään suuntautumisessa. Yhteiskunnan murros ja siihen liittyvät syrjäytymisongelmat ovat lisänneet kasvun ja kehityksen tukemisen merkitystä ohjauksessa. (Lairio & Puukari 2001, 186-187.)

3 RYHMÄNOHJAAJA OHJAUKSEN KESKIÖSSÄ

3.1 Konstruktivistinen oppimiskäsitys

"Maailma muuttuu" niin nopeasti, että tieto vanhenee alasta riippuen jo muutamassa vuodessa. Konstruktivismi on saavuttanut yhä enemmän suosiota, koska koulutuskäytännöt ovat muuttuneet ja muuttuvat yhä dynaamisimmiksi, yksilöllisimmiksi ja joustavimmiksi. (Salovaara 1997.)

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on oppijan aktiivista ja sosiaalista toimintaa, jossa oppija tulkitsee havaintojaan ja uutta tietoa aikaisempien tietojensa, käsitystensä ja kokemustensa pohjalta. Tällä tavoin oppija jatkuvasti rakentaa kuvaansa maailmasta. Opettaminen ei ole tiedon siirtämistä vaan oppimisprosessin (tiedon konstruointiprosessin) ohjaamista. ja opetuksen keskeisiä kysymyksiä ovat mitä oppija tekee ja miten hän toimii. Oppimisen kannalta tärkeää on se, miten opettaja luo oppimisympäristön ja järjestää oppimistilanteet oppijan oppimisprosessia tukeviksi. (Tynjälä 1999, 61.)

Konstruktivismin mukaan oppiminen on tilanne- ja kulttuurisidonnaista sekä tapahtuu vuorovaikutuksessa. Ihminen oppii jatkuvasti, myös koulutustilanteiden ulkopuolella. Oppimisessa keskeinen merkitys on kokeilemisella, ongelmanratkaisulla, ajattelulla ja ymmärtämisellä. Konstruktivismin mukaan yksilöllä on olemassa itseohjautuvuuden, minän kasvun ja itsereflektion valmiudet, mutta ensin hänen täytyy oppia ne. Keskeiseksi asiaksi nouseekin näin ollen oppimaan oppimisen valmiuksien oppiminen. (Rauste-von Wright 1997, 17-20.)

Nykyinen konstruktivistinen oppimiskäsitys korostaa opiskelijan aktiivista roolia oman tieto- ja taitorakenteen jäsentäjänä, tiedon hankkijana, käsittelijänä ja arvioijana. Rauste-von Wrightin, von Wrightin ja Soinin (2003, 162) mukaan konstruktivistinen oppimiskäsitys johtaa joustavan ja oppijan valmiuksia pai-

nottavan opetuksen korostamiseen. Silloin oppimisprosessin toteuttamisessa on muistettava seuraavat asiat:

- *uutta tietoa omaksutaan aiemmin opittua käyttämällä*
- *oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta*
- *ymmärtämisen painottaminen edistää mielekästä tiedon konstruointia – oppimisessa ymmärtämisellä on keskeinen rooli*
- *sama asia voidaan tulkita tai käsittää eri tavalla - käsitteiden merkitykset muuttuvat oppimisen välityksellä*
- *oppiminen on aina kontekstisidonnaista*
- *sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen rooli oppimisessa*
- *tavoitteellinen oppiminen on taito, jota voi oppia*

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteet (2001, 160-161) painottavat sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä oppimisessa:

Syvällinen oppiminen vaatii mahdollisuutta käsitellä oppimiskokemuksia yhdessä kokeneiden työntekijöiden ja opettajien kanssa. Opiskelija, hänen yksilölliset kokemuksensa ja yksilöllinen opiskelutyylinsä tulee ottaa huomioon ohjauksessa. Yhdessä tekeminen ja yhdessä muiden avulla oppiminen on yhä tärkeämpää, kun työ tehdään entistä useammin erilaisissa tiimeissä.

3.2 Opettajasta ohjaajaksi

Käsitykset tiedosta ja oppimisesta ovat muuttuneet, tästä on seurannut tarve määrittää opettajuutta uudelleen. Lairion, Puukarin ja Variksen mukaan opetusalan professionalismi määritellään uudella tavalla nyky-yhteiskunnassa. Opettajalta vaaditaan koko ajan uudenlaisia valmiuksia, joita ovat esimerkiksi joustavuuden ja reflektiivisyyden vaatimukset sekä erilaisten menetelmien hallinta. (Kasurinen 2004, 45.)

Konstruktivismin mukaan oppiminen on yksilöllisen konstruointiprosessin tulos, jolloin opettajan tehtävä on luoda oppimisympäristö oppijan aktiivisuutta tukeväksi ja auttaa oppijan yksilöllisiä oppimisprosesseja. Opettaja on yksilön oppimisprosessien ohjaaja ja oman asiantuntijuutensa välittäjä. Opettajan

ammattitaitovaatimukset ovat siis muuttuneet asiantuntijuudesta oppimisen ohjaamiseen. (Salovaara 1997.)

Rauste von Wrighti ja muut (2003, 227-230) toteavat, että konstruktivistinen oppimiskäsitys luo perustan opettajuuden kriteereille. Opettajan on hallittava opettamansa asia niin hyvin, että voi ymmärtää ja tukea opiskelijoiden eri lähtökohdista eri tavoin eteneviä oppimisprosesseja. Opettaja toimii tarkkaavaisuuden suuntaajana, informaation tulkinnan säätelijänä, uteliaisuuden herättäjänä ja tilanteen emotionaalisen ilmapiirin säätelijänä. Opettaja vaikuttaa opiskelijan aktivaatiotasoon luomalla hyväntahtoisen, turvallisen ja samalla jännittävän kiinnostavan ilmapiirin. Opetuksen hallinta vaatii sosiaalisen vuorovaikutuksen ymmärtämistä ja ihmissuhdetaitojen osaamista. Opettajan odotetaan ymmärtävän oppimisen kontekstisidonnaisuus ja ajatteluprosessien rooli kaikessa oppimisessa. Opettajan on hallittava itsereflektiiviset valmiudet ja hänen on pyrittävä kehittämään niitä myös oppilaissaan.

Salovaaran (1997) mielestä opettaja on siis kanssaoppija, ohjaaja, avustaja, valmentaja ja tukija. Konstruktivistinen oppiminen haastaa opettajat auttamaan opiskelijoita kehittymään itseohjautuvina ja taitavina oppijoina. Ammattien edellyttämät tiedot ja taidot muuttuvat jatkuvasti, joten opettajan on saatava opiskelijat motivoitumaan muutokseen ja jatkuvasti päivittämään tietojaan (Rauste von Wright ym. 2003, 227).

Koro toteaa, että ohjaajan roolin omaksuneet opettajat varmistavat oppilaitosten toimintakulttuurin uudistumisen. Heillä on se muutosvoima, jolla oppilaitosten jäykät toimintaympäristöt saadaan palvelemaan yksilöllisesti itseohjautuvia ja joustavia oppimismahdollisuuksia tarvitsevia oppijoita. (Lehtinen ja Jokinen 1999, 5)

Lehtinen ja Jokinen (1999, 125) toteavat ohjaamisen olevan opettajalle mahdollisuus olla entistä aidommin itseensä luottava, osaava ammattilainen.

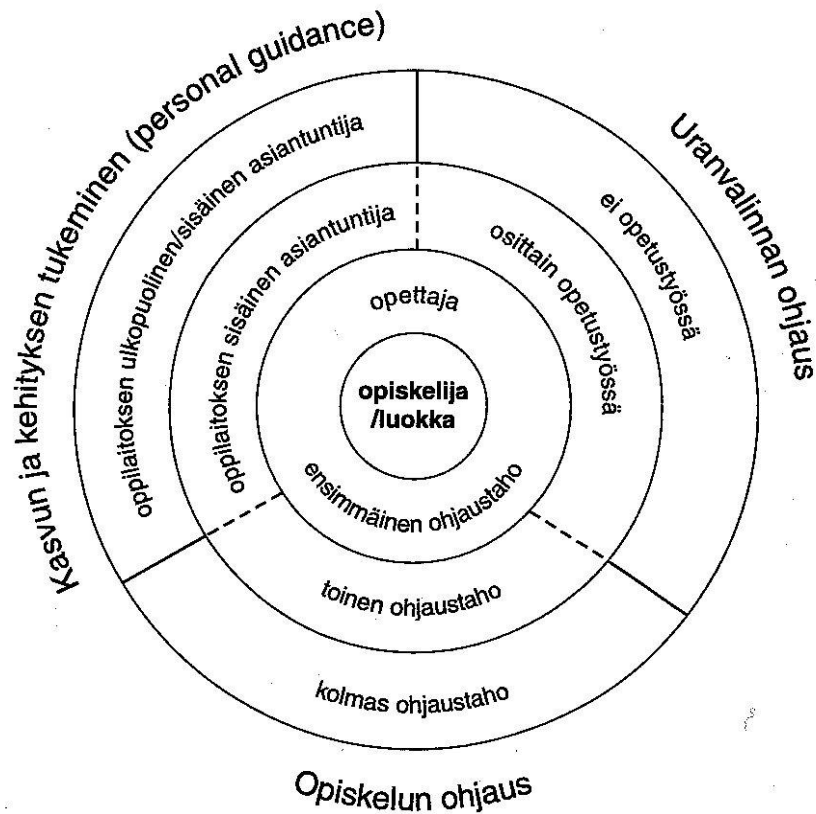
Kun tutoroinnin tavoitteena on tukea ohjattavan halua ja taitoa kantaa entistä enemmän vastuuta omasta oppimisestaan, työstään ja elämästään, ohjaajalla on sama laatuvaatimus itsensä suhteen. Itseensä, osaamiseensa ja toiseen ihmiseen luottava, mutta samalla nöyrä ja avoin opettaja on mainio tutor. Jaksan ja

osaan, kun tiedän, mitä ja miksi teen. Kukaan ei vaadi eikä odota enempää.

3.3 Holistinen ohjausmalli

Seuraavassa kuvataan van Esbroeckin ja Wattsin (1998) näkemyksiin perustuvaa holistista ohjausajattelua. Ohjaus vaatii jaettua ohjausvastuuta ja laaja-alaista, moniammatillista ohjauksellista verkostotyötä. Holistisessa ohjausmallissa ryhmänohjaajien ja opettajien rooli ohjauksessa korostuu, jokainen opettaja osallistuu ohjaukseen. Ohjaustoiminnan tavoitteena on vastata opiskelijoiden yksilöllisiin ohjaustarpeisiin. Ohjauksen toteuttamisen lähtökohtana on usein opintopolun käsite (vrt. Numminen ja muut 2005), jonka mukaan opiskelijoilla on erilaiset ohjaustarpeet opintopolun eri vaiheissa. (Tamminen 2005, 12.)

Holistisessa ohjausmallissa toteutetaan porrastettua ohjauksen asiantuntijuutta. Kuviossa yksi ensimmäisellä tasolla ovat opettaja ja ryhmänohjaaja, koska opettajan ja opiskelijan välisellä vuorovaikutuksella on ohjauksessa ja oppimisessä keskeinen rooli. Toisella ohjaustasolla toimivat opinto-ohjaaja ja erityisopettaja. He työskentelevät yhteistyössä opettajien ja kolmannen tason asiantuntijoiden kanssa. Kolmantena ohjaustasona toimivat oppilaitoksen ulkopuoliset asiantuntijat ja he työskentelevät erityistä asiantuntijuutta vaativien opiskelijoiden kanssa. Keskeisinä ohjauksellisina periaatteina ovat opiskelijoiden yksilöllisyys, itsenäisyys ja vastuu omista opinnoistaan. (Mts. 12.)

KUVIO 1. Holistinen opiskelijakeskeinen ohjausmalli, Esbroeck & Watts 1998. (Lairio & Puukari 1999, 68.)

Lairio ja Puukari (1999, 69) toteavat kokonaisvaltaisen ohjausmallin tavoitteina olevan kaikki kolme ohjauksen aluetta: kasvun ja kehityksen tukeminen (laajemmin psykososiaalinen tuki), opiskelun ohjaus sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus. Kokonaisvaltaisuus tarkoittaa myös eri ohjaustoimijoiden välistä verkostoyhteistyötä ja jaettua asiantuntijuutta.

Jotta holistinen ohjausmalli toimii, tulee eri ohjaustahojen olla tietoisia omasta roolistaan sekä muiden toimijoiden ohjauksellisesta asiantuntijuudesta ohjausverkostossa. Lisäksi kokonaisvaltaisuuden toteutuminen ohjauksessa edellyttää, että opetussuunnitelmissa otetaan huomioon ohjauksen näkökulma entistä korostetummin ja ohjaus nähdään myös organisaation toimivuuden arviointiin liittyvänä tekijänä. (Kasurinen 2004, 41.)

3.4 Dialogisuus ohjauksessa

Dialogisuus on aikamme muutikäsitem, johon voi törmätä naistenlehdissä ja suuryrityksissä, jotka haluavat suoraa dialogia johdon ja työntekijöiden välille. Käsitteen sisältöä ei tunneta, jolloin sitä voidaan käyttää monenlaisissa asiayhteyksissä. (Mönkkönen 2002, 393; Wahlstedt 2003, 34)

Mönkkösen (2002, 393-394) mukaan dialogisuus on tasavertainen, vastavuoroinen suhde tai kommunikaatio, jossa osapuolet yhdessä määrittävät tilanteen. Dialogisuus on yhteistä hämmästyksiä niissä ilmiöissä, joiden edessä syntyy tunne, että kumpikaan ei tiedä. Ihmisten välisessä dialogissa etsitään yhteistä ymmärrystä ja neuvotellaan tiedostaen samalla kaiken tietämisen keskeneräisyys.

Heikkilä & Heikkilän mukaan dialogisuus tarkoittaa vuorovaikutuskulttuurin muutosta. Kirjassaan he kuvaavat dialogikulttuurin tavoitteet, jotka ovat ihmisyyttä kunnioittavia. Niitä ovat erilaisuuden sietokyky, ymmärtäminen (ymmärtäminen ei tarkoita hyväksymistä), ihmisten tasa-arvoisuus, erilaisuus rikkautena, jokainen yhtä arvokkaana tieto- ja taitoresurssina yhteisen tiedon luomisessa, yhdessä ajattelemisen, toisten (ja omien) kokemusten kunnioittaminen, aito kuuntelu, avoimuus, luottamus, yhteistyö, yhteisöllisyys, autoritaaristen hierarkioiden purkaminen, holistisuus, eri mieltä olemisen kohtaaminen ilman vastakkainasettelua sekä valmius tai halu tutkia näkökantoja, joita ei itse kannata. (Pakkanen 2002, 244.)

Heikkilä & Heikkilä toteavat, että dialogin vetäjän tulee välttää kritiikkiä, kontrollointia ja manipulointia. Vetäjän tulee osallistua konflikteihin tasavertaisena ja hän ei saa asettautua muiden yläpuolelle. Hän kohtaa muut rehellisesti ja suoraan. Dialogin vetäjä on ryhmän assistentti ja ryhmädynamiikan asiantuntija: hän luo toiminnan rajat ja säännöt, kannustavan ja turvallisen ilmapiirin, estää jäsenten väliset psykologiset paineet ja kykenee refleктоimaan omaa ja ryhmän toimintaa. Hän noudattaa itse sääntöjä ja siten toimii esimerkkinä ryhmälle. (Mts. 255-256.)

Ojanen (2000, 61-67) toteaa ihmisten välisen vastavuoroisuuden parhaimmillaan mahdollistavan sen, että ihminen osaa aidosti suhtautua toiseen ihmiseen toisena. Kehittymistä palveleva dialogi merkitsee yhteyttä toiseen ihmiseen ja lisäksi se on reflektiivinen ja luova prosessi. Dialoginen ohjaussuhde on kasvatussuhde, jossa ohjaaja on vastuussa siitä, että tekee kaikkensa ohjattavan kasvun edistämiseksi. Avoin dialogi on ihmettelevää ja siinä löydetään uutta. Hyväksyminen merkitsee toisen ihmisen varauksetonta kunnioittamista ja jatkuvasti muuttuvan todellisuuden oivaltamista. Avoin dialogi edellyttää rohkeutta omaan kokemiseen sekä avointa ja kiinnostunutta toisen kuuntelua toisena. Avoin dialogi on ”silleen jättävä” dialogi. Sen tavoitteena on, että osallistujien välille rakentuu tila, jossa on molemmilta yhtä paljon sitä, mikä pitää tulla käsiteltäväksi. Ohjaajan asiantuntemusta on taito nähdä asioita eri suunnista. Avoimessa dialogissa oleminen merkitsee ihmiseksi kasvamista ja siinä ohjattava oppii tuntemaan itsensä paremmin sekä havaitsee omia kasvuntarpeitaan.

Piirainen (2005, 114) esittää työssään Hankamäen tiivistelmän dialogisen keskustelun piirteistä seuraavasti:

Tunnustuksellisuus – kerrotaan itsestä jotakin sellaista, jota ei arkipuheessa kerrotaisi.
Luottamuksellisuus – edellytys tunnustukselliselle puheelle.
Kumppanuus – ei kohdetta, vaan erilaisten ihmisten, maailman kuvien ja oletuksien kohtaaminen.

Hankamäki pitää dialogisuuden avaimena sitä, että ihminen osaa asettua keskustelukumppaninsa asemaan, eläytyä ja arvioida toista tämän omista lähtökohdista. Tärkeimmät välineet dialogin harjoittamisessa ovat avoimuus ja kyky kuunnella. Nämä kyvyt vaativat inhimillisenä ihmisenä olemisen taitoa, rohkeutta tulla ulos itsestä ja kohdata toinen ihminen tässä ja nyt. (Wahlstedt 2003, 35.)

Piirainen (2005, 119-120) näkee dialogisuuden vahvimmillaan holistisen ohjausmallin sisimmällä kehällä eli ryhmänohjaajan ja opiskelijan välisessä suhteessa. Siinä dialogisuus näyttäytyy avoimena ja luottamuksellisena keskusteluyhteytenä sekä opiskelijaa ymmärtävänä ja arvostavana ryhmäohjaajan

asenteena. Dialogisuus heijastuu sisäkehältä ulommille. Toisella ja kolmannelle kehällä tunnetaan dialogisuuden vaikutus, vaikka ei olla enää sen ytimessä. Kun dialogi toimii sisimmällä kehällä, niin ohjaaja pystyy tekemään opiskelun mahdollistavia toimenpiteitä yhteistyössä toisen ja kolmannen kehän toimijoiden kanssa.

3.5 Ryhmänohjaajan tehtävät, roolit ja taidot

Ryhmällä tarkoitetaan ohjattua, tavoitteellista ryhmää, jolla on alku ja loppu. Ryhmän tunnusmerkkejä ovat tietty koko (2 – 20 henkilöä), tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, työnjako ja roolit sekä johtajuus. Ryhmän merkitys on suuri tutkintotavoitteisessa koulutuksessa; kaikilla osallistujilla on yhteinen tavoite. Se työ, jota ryhmänohjaaja ryhmän kanssa tekee, luo perustan koko ammatilliselle koulutusprosessille. (Gunnar, Pasanen, Pekkanen, Räsänen, & Vuolle-Salonen 2004, 29.)

Lehtonen (2004, 12) esittelee raportissaan Rogersin näkemyksen - jos opetus mielletään ihmiskeskeisen mallin mukaan, on tärkeää, että tutoropettaja / ryhmäohjaaja:

- *luottaa toisen kykyyn ajatella ja oppia*
- *kykenee jakamaan vastuuta muille*
- *antaa kokemuksensa ja tietonsa opiskelijoiden käyttöön*
- *luo innostavan ja opiskelua tukevan ilmapiirin*
- *pyrkii siihen, että opiskelijat omaksuisivat halun jatkuvaan opiskeluun ja itsensä kehittämiseen*
- *auttaa opiskelijoita arvioimaan itse menestystään*

Lehtinen ja Jokinen (1999, 32-33) kutsuvat oppimisen ohjaajaa tutoriksi. Määritelmässään he kuvaavat tutorin olevan opettaja, lempeä perään katsoja, motivoija ja neuvoja. Myös Räsänen (1992, 116) näkee tutorin/ryhmänohjaajan olevan useassa roolissa yhtä aikaa. Hän on kasvattaja, tukija, neuvoja, valmentaja ja tilannearvioija.

Räsänen (1992, 116-122) mukaan kasvattaminen korostuu opiskelun alkuvaiheessa, silloin opiskelija perehdytetään opintoihin ja oppimiseen ja hän ”kiin-

nitty” oppimisprosessiin. Tukeminen tarkoittaa oppimiskykyä ja -halua estävi- en asioiden poistamista siten, että opiskelija voi kehittää taitojaan. Neuvonnal- la autetaan opiskelijaa selviytymään erilaisista muutoksista ja pettymyksistä ilman, että hän menettää itsetuntoaan. Valmentaminen on jatkuvaa hienotun- teista ohjaamista ja taitoa rohkaista oppijaa löytämään omat kykynsä ja käyt- tämään niitä. Tilannearvioinnilla opiskelijaa autetaan näkemään ratkaisemat- tomat ongelmansa ja korjaamaan ne. Tilannearviointi on rakentavaa ja huo- lehtivaa reagointia heikkoon oppimispanokseen tai häiritsevään käytökseen. Tärkeintä tilannearvioinnissa on asiallisuus. Asiallisuuden piirteitä ovat oikeu- denmukaisuus, hienotunteisuus, arvostelukykyisyys, lujatahtoisuus ja järkky- mättömyys (Mts. 120). Tilannearviointiin liittyy vastaus siihen, mitä huolenpito, luottamus, kunnioitus, reilu peli, oikeat menettelytavat, päättäväisyys ja rehel- lisyys yhdessä merkitsevät (Mts. 122).

Ryhmänohjaajan tulee olla toimiva eli kypsä ihminen. Kypsyydellä tarkoitetaan sitä, että ihminen on täysin vastuussa itsestään ja hallitsee itsensä. Kypsä ih- minen on toimiva, hän pystyy jäsentämään ympäristöään ja olemaan tarkasti läsnä tilanteissa. Kypsä ihminen osaa selvittää ristiriitoja, ratkaista ongelmia ja tehdä kompromisseja. Kypsä ihminen on tehokas viestijä ja hän kykenee myö- täelämään opiskelijoiden erilaisissa tilanteissa. (Räsänen 1992, 112.)

Ryhmänohjaaja käyttää ohjauksellista työtettä, jolla hän seuraa, havainnoi ja luotsaa opiskelijoiden ryhmää. Ryhmänohjaajan ja ryhmän välinen aito, luot- tamuksellinen vuoropuhelu antaa ryhmänohjaajalle tietoa koko ryhmästä ja sen jokaisesta jäsenestä. Ryhmänohjaaja tarvitsee pedagogisten taitojen lisäksi erityisesti ryhmän ohjaamiseen liittyviä taitoja. Nämä taidot voidaan ryhmitellä:

- 1) reagoititaidoiksi: aktiivinen kuuntelu, toisin sanominen, selventäminen/ tarkentaminen, empatia, yhteenvedon tekeminen, tiedon jakaminen
- 2) vuorovaikutustaidoiksi: hillitseminen, yhteen liittäminen, estäminen, tukemi- nen rajoittaminen, yksimielisyyden varmistaminen ja
- 3) toimintataidoiksi: kysyminen, välittömyys, konfrontoiminen, kehittynyt empa- tia, omien kokemusten kertominen, mallin antaminen, prosessin tarkkailu, ta- voitteen asettelu/sopimuksen teko. (Gunnar ym. 2004, 32-34.)

4 SAVON AMMATTI- JA AIKUISOPISTO

4.1 Savon ammatti- ja aikuisopisto

Savon ammatti- ja aikuisopisto on yksi Suomen suurimmista ammatillisen perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen järjestäjistä. Oppilaitos toimii kymmenellä paikkakunnalla Savossa ja opiskelijoita on noin 8000. Savon ammatti- ja aikuisopisto tarjoaa koulutusta kulttuurialalla, luonnontieteiden alalla, luonnonvara- ja ympäristöalalla, matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla, tekniikan ja liikenteen alalla sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla. Koulutuksen järjestäjänä toimii Savon koulutuskuntayhtymä.

Savon ammatti- ja aikuisopisto, Osmajoentie 28, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikössä opiskelee tällä hetkellä noin 250 nuorta ja aikuista lähihoitajaksi (sosiaali- ja terveysalan perustutkinto) ja parturi-kampaajaksi (hiusalanperustutkinto). Lisäksi yksikössä tarjotaan ammatillista jatko- ja täydennyskoulutusta. Ammatillinen perustutkinto (120 ov) voidaan suorittaa ammatillisena peruskoulutuksena opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti tai näyttötutkintona tutkinnon perusteiden mukaisesti. Ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot (tai niiden osat) suoritetaan aina näyttötutkintona. Tutkintotavoitteinen oppisopimuskoulutus toteutetaan näyttötutkintoon valmistavana koulutuksena. Opiskelijat voivat perustutkinnon ohella opiskella lukio-opintoja iltapäiväopintoina (IPO) Varkauden lukiolla, iltaopintoina aikuislukiolla ja etälukiassa. Opiskelijan on mahdollista suorittaa opintoja myös muissa oppilaitoksissa ja Savon ammatti- ja aikuisopiston yksiköissä.

4.2 Ohjaus Savon ammatti- ja aikuisopistossa

Savon ammatti- ja aikuisopiston opetussuunnitelman yhteisen osan mukaan opinto-ohjauksen tavoitteena on kaikkien opiskelijoiden opintojen häiriötön eteneminen. Jokaisella opiskelijalla on oikeus saada opintojensa aikana riittävästi ohjausta, jotta hän sitoutuu opiskeluunsa ja kehittää persoonallisuuttaan ja ammatillisuuttaan sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan. (Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon opetussuunnitelma, lähihoitaja 2006, 13.)

Opinto-ohjauksen suunnittelusta ja koordinoinnista Savon ammatti- ja aikuisopistossa vastaavat opinto-ohjaajat. Opinto-ohjaajat toimivat yhteistyössä rehtoreiden, koulutuspäälliköiden, ryhmäohjaajien ja muun henkilöstön kanssa. Ryhmäohjaaja on opiskelijan lähin ohjaaja, mutta myös muut opettajat, opiskelijatutorit ja koko muu henkilöstö toimivat opiskelijan ohjaajina ja kasvattajina. Opinto-ohjauksen toteutus edellyttää joustavaa yhteistyötä oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden, eri oppilaitosten, työelämän sekä opiskelijoiden ja heidän kotiensä kanssa. (Mts. 13.)

Opinto-ohjaus perustuu kuntayhtymän yhteisesti hyväksytyyn opinto-ohjauksen suunnitelmaan, jossa määritelty ohjauksen teoreettinen perusta ja tehtäväjako yleisellä tasolla. Yksikkökohtaisesti laaditaan tarkempi suunnitelma, jossa määritellään ohjauksen käytännön toimenpiteet. (Mts. 13)

Savon koulutuskuntayhtymän keskeiset arvot ohjaavat opettajien ja muun henkilöstön päivittäistä toimintaa holistisen kokonaisohjauksen suuntaan. Ihmisyyden kunnioitus (rehellisyys, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, erilaisuuden hyväksyminen, yksilöllisyys), yhteisöllisyys (sitoutuneisuus, vastuullisuus, kunnioitus, arvostus, keskinäinen kunnioitus, avoimuus) ja osaamisen kehittäminen (terve ammattitaito, ammattitaito, asiakaslähtöisyys, kannustaminen, taloudellisuus, tehokkuus) edellyttävät kaikilta toimijoilta ohjauksellisia otteita. Yhteinen näkemys ohjauksesta ei välttämättä tarkoita samanlaista työnjakoa jokaisessa yksikössä, vaikka ohjaukseen käytetty vähimmäisresursi on sama ja hallinto on yhteinen. Toimintatavat riippuvat aina yksikön voima-

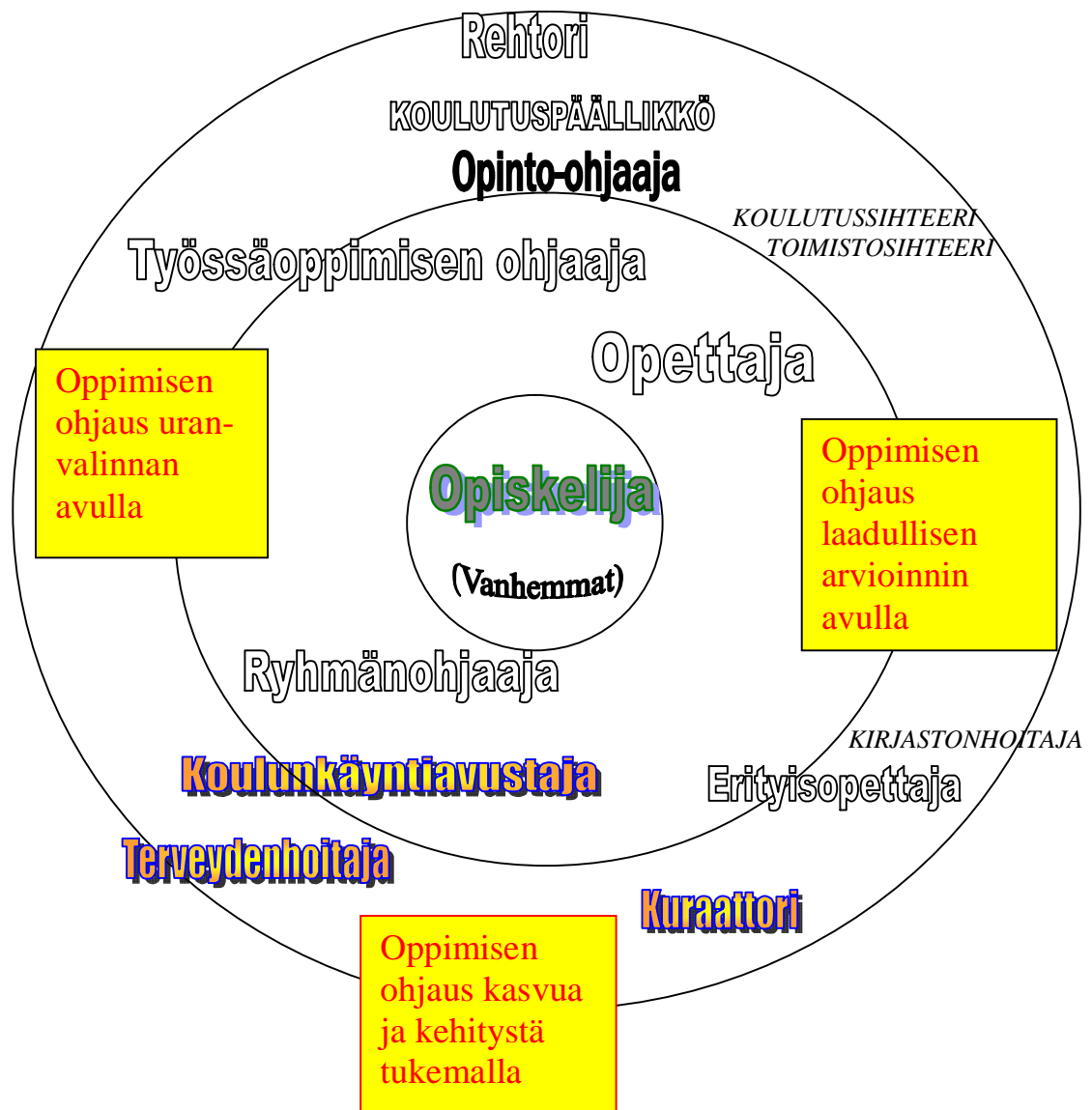
varoista ja osaamisesta. (Savon ammatti- ja aikuisopiston opinto-ohjauksen suunnitelma 2005, 3-4.)

Holistisen ohjauksen dialoginen yhteistoimintamalli

Kuviossa kaksi on kuvattu holistiseen ohjausotteeseen perustuvaa dialogista yhteistyömallia. Ensimmäisellä kehällä toimivat ryhmänohjaaja, opettajat ja työssäoppimisen ohjaaja. Jokainen heistä on tällöin ohjaustoiminnan keskiössä. Toisella kehällä toimivat opinto-ohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja ja koulunkäyntiavustaja. Kolmannella kehällä toimivat ulkopuoliset asiantuntijat yhteistyössä koulun asiantuntijoiden kanssa. Ulkopuolisia asiantuntijoita ovat esimerkiksi työvoimahallinnon, terveydenhuollon, päihdehuollon, sosiaalitoimen, nuorisotoimen ja seurakuntien työntekijät. (Savon ammatti- ja aikuisopiston opinto-ohjauksen suunnitelma 2005, 5-7.)

Ryhmänohjaajan ja opettajien havainnot opiskelijan oppimisesta ja opiskelusta ovat lähtökohta ohjaustoiminnalle. Kuviossa kaksi oppimisen ohjaus laadullisen arvioinnin avulla tarkoittaa sitä, että opettaja esittelee opintojakson alkaessa arvioinnin kriteerit ja keskustelee opiskelijan kanssa tämän tavoitteista lähtökohtana aikaisempi osaaminen. Lisäksi jokainen opettaja pyrkii tunnistamaan oppimisesteet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa oman opetuksensa puitteissa ja huolehtii tarvittavien tukitoimien käynnistämisestä. Laadullinen arviointi on siten ohjaavaa, kannustavaa ja kriteeriperusteista. Oppimisen ohjaus kasvua ja kehitystä tukemalla tarkoittaa opiskelijan hyvinvoinnin tukemista ja koko hänen elämäntilanteensa huomioon ottamista ohjaustilanteissa. Se on opiskelijan ohjaavaa ja kannustavaa tukemista opettajien, huoltajien ja koulun sisäisen sekä ulkoisen asiantuntijaverkoston dialogisena yhteistyönä. (Mts. 5-7.)

Uranvalinnan ohjauksen tavoitteena on uran- ja elämänsuunnitteluun liittyvien päätöksenteko- ja valinnantekovalmiuksien kehittyminen. Opiskelijaa tuetaan koulutusohjelmavalinnan tekemisessä ja ammatillisessa kasvussa. Työssäoppimisen, näyttöjen ja opinnäytetyön ohjaus osaltaan tukee opiskelijan osaamisen ja ammatti-identiteetin kehittymistä. Ammatillinen ja persoonallinen kasvu ovat oppimisprosessi, jossa reflektion ja pohdinnan avulla kehitytään tietämi-

KUVIO 2. Holistisen ohjauksen dialoginen yhteistoimintamalli (Nurmi, 2006).

sessä, taitamisessa, osaamisessa ja ammattiin kasvamisessa. Tähän oppimisprosessiin liittyy tiedostettu ja perusteltu tapa toimia. Ohjaustoiminnan tavoitteena on, että opiskelijoiden siirtymiset nivelvaiheissa (työhön, jatko-opintoihin) sujuvat joustavasti ja keskeyttämistapauksissa pyritään varmistamaan, että opiskelijalla on selkeä suunnitelma jatkoa varten. (Mts. 5-7.)

Keskeistä mallissa ovat toimijoiden ennalta sovitut tapaamiset, esimerkiksi ryhmäohjaaja kokoaa opettajat jaksopalaveriin ryhmäänsä koskevissa asioissa ja opiskelijahuoltoryhmä kokoontuu kuukausittain. Toimijat tapaavat säännöllisesti ja keskustelevat ongelmista ja kokemuksista. Kaikki toimijat ovat dialogisessa yhteydessä ja jakavat vastuuta. Voimaantumisen kokemuksia yhteisöllisestä työstä saadaan prosessissa syntyvän innostuksen ja keskinäisen tuen varassa. (Mts. 5-7.)

4.3 Ohjaus Savon ammatti- ja aikuisopisto, Osmajoentie 28, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikössä

Vuonna 2006 hyväksytyissä perustutkintojen opetussuunnitelmissa on opinto-ohjausta vähintään puolitoista opintoviikkoa kaikissa tutkinnoissa. Lisäksi kaikkiin tutkintoihin sisältyy yhden opintoviikon laajuinen ”minä oppijana” –opintojakso sekä yhden opintoviikon laajuinen ”työnhaku” –opintojakso. Opinto-ohjauksen opintojaksot on jaettu tasaisesti kolmelle vuodelle, ”minä oppijana” –opintojakso on ensimmäisen vuoden alussa ja ”työnhaku” –opintojakso toisena vuonna.

Savon ammatti- ja aikuisopisto, Osmajoentie 28, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikössä on sivutoiminen opinto-ohjaaja, joka vastaa opinto-ohjauksen suunnittelusta ja koordinoinnista sekä toteutuksesta omalta osaltaan. Ammatillisten opintojen ohella lukio-opintoja suorittavien opiskelijoiden ohjauksesta vastaa Varkauden lukion opinto-ohjaaja. Ryhmäohjaaja on opiskelijan lähin ohjaaja. Jokaisella ryhmällä on oma ryhmäohjaaja, joka on ammatillisten aineiden tai yhteisten aineiden opettaja. Ryhmäohjaaja pitää opinto-ohjauksen luokkatunnit ryhmälleen, perehdyttää opintoihin, käy henkilökohtaiset keskustelut ryhmänsä opiskelijoiden kanssa, vastaa ryhmänsä HOPS:ista ja HOJKS:ista, seuraa opintojen etenemistä ja pitää yhteyttä huoltajiin.

5 RYHMÄNOHJAAJAN KANSIO

Yksikköni ohjaus toimii hajautetun mallin mukaan, opinto-ohjauksen resurssi on jaettu sivutoimiselle opinto-ohjaajalle ja ryhmäohjaajille. Opinto-ohjaaja vastaa ohjauksen suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista sekä huolehtii ohjauksen koordinoinnista ja toteuttamisesta oppilaitoksen linjausten ja toimialueen toimintasuunnitelman mukaisesti. Opinto-ohjaaja ohjaa opiskelijoita opiskeluun, elämänhallintaan ja urasuunnitteluun liittyvissä kysymyksissä opintojen eri vaiheissa sekä osallistuu ohjaukseen liittyvään verkostoyhteistyöhön. (Savon koulutuskuntayhtymän toimintasääntö 2005, 8.)

Ryhmäohjaajalla on suurin rooli opiskelijan ohjauksessa. Ryhmäohjaajalla on paljon tehtäviä ja vähän luokkamuotoisia opinto-ohjauksen tunteja ryhmälleen. Uudet ryhmäohjaajat kaipaavat perehdyttämistä tehtäväänsä ja vanhat ryhmäohjaajat toivovat yhteisiä ohjeita toimintatavoista. Ryhmäohjaajien ohjauskokemus ja –valmiudet vaihtelevat paljon. Lisäksi he tuntevat hukkuvansa hallinnon tuottamiin, intrasta löytyviin ohjeisiin ja lomakkeisiin, joita ei koskaan löydä intrasta silloin, kun niitä tarvitsisi. Materiaalia opinto-ohjaukseen on ollut aikaisemminkin, mutta se on ollut hajallaan ja se ei ole yhtenäistä.

5.1 Kehittämishankkeen tavoitteet

Kehittämishankkeen tarkoituksena oli koota ryhmäohjaajan kansio Savon ammatti- ja aikuisopiston, Osmajoentie 28:n sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksikköön. Kansion tarkoituksena on olla käytännön työkalu ryhmäohjaajan työssä ja helpottaa ryhmäohjaajana toimimista. Kehittämishankkeen tavoitteena oli selkiyttää siten ryhmäohjaajan roolia ja tehtäviä omassa työyksikössäni. Lisäksi tavoitteena oli myös yhtenäistää ohjauskäytäntöjä koko Savon ammatti- ja aikuisopistossa, mutta varsinkin omassa työyksikössäni.

5.2 Kehittämishankkeen toteuttaminen

Kehittämishanke toteutettiin kevään ja alkusyksyn 2006 aikana. Hankkeen suunnitteluun ja ohjaukseen osallistuivat työyksikköni ryhmänohjaajat, opettajat ja koulutuspäällikkö. Tiedotin kehittämishankkeesta maaliskuussa 2006 opettajien perjantaitapaamisessa ja samalla kerättiin ”toivelista” ryhmänohjaajan kansion sisällöstä. Kesäkuussa 2006 perustettiin kehittämissyhmä, jonka yhtenä tehtävänä oli osallistua ryhmäohjaajan kansion kehittämistyöhön. Kehittämissyhmään kuului kaksi ryhmäohjaajaa, opinto-ohjaaja ja tämän työn tekijä. Ryhmänohjaajan kansion sisällön suunnittelu ja kokoaminen olivat minun vastuullani.

Ryhmänohjaajan kansio koottiin oppilaitoksessa aiemmin käytössä olleista (päivitetystä) ohjeista, oppaista ja lomakkeista, joita ovat esimerkiksi erityisopetuksen toimintasuunnitelma, opiskelijan päihdeohje, opiskelijan opas, turvaopas ja huolilomake. Siihen tehtiin myös uutta materiaalia, esimerkiksi lomakkeita eri käyttötarkoituksiin. Kansioon kerättiin ohjaukseen liittyvien projektien tuotoksia. Näitä ovat mm. Aihe -projektin yhteenveto ryhmän ohjaamistaidoista ja Otte -projektin TukiOtteita opetukseen –opas.

Ensimmäinen versio ryhmäohjaajan kansion sisällöstä muodostettiin ryhmäohjaajien toiveiden ja työn tekijän näkemysten perusteella. Työn tekijän näkemykset kansion sisällöstä perustuivat tämän raportin teoriaosuuden tietoihin, Savon ammatti- ja aikuisopiston kahden muun yksikön ryhmänohjaajan kansioihin ja Lehtosen (2004) kehittämishankeraporttiin sekä omiin kokemuksiin ryhmänohjaajan työstä. Seuraavaksi kansion sisältöä muokattiin kehittämissyhmässä ja siitä rakennettiin ”testikansio”. Testikansioon muodostettiin yhdeksän välilehteä. Välilehtien otsikoina olivat ohjauksen keskeiset periaatteet, ohjauksen vastuut, ryhmänohjaajan tehtävät, roolit ja taidot, opinto-ohjauksen toimialuekohtainen suunnitelma ja ryhmänohjaajan tehtävät opintojen eri vaiheissa, uusi opiskelija aloittaa opiskelun, hops, erityisopetus ja hojks, opiskelijahuolto sekä kirjallisuutta ja linkkejä avuksi ryhmänohjaajalle. Testikansion tarkempi sisältö on liitteessä 1.

Ryhmänohjaajat ja koulutuspäällikkö tutustuivat ”testikansioon” marraskuussa 2006 ja antoivat palautetta kansioista. Palautteessa toivottiin lisättäväksi välilehteä, jossa olisi ryhmien etenemiseen liittyviä suunnitelmia esimerkiksi lukuvouden työajat, modulointikartta ja työssäoppimisen ajoitus. Samoin esitettiin omaa välilehteä koulutusohjelmassa aloittavalle opiskelijalle ja työssäoppimisen ohjaamiselle. Kansioon toivottiin lisättäväksi ohje tietoverkon käyttöehdoista, käyttäjätunnusten ja salasanojen hankkimisesta opiskelijalle. Erityisopetus ja hojks –välilehteen toivottiin lisättävän ohjeita mukautettuun arviointiin ja erityisopiskelijaryhmittely. Kansioista todettiin ”tämä on tarpeellinen ja hyvä kansio – onhan tarkoitus, että jokainen ryhmäohjaaja saa tällaisen omaan käyttöön?”

Palautteen perusteella kansion rakennetta ja sisältöä muokattiin. Ryhmäohjaajan kansiossa on nyt 13 välilehteä, joiden tarkempi sisältö on liitteessä 2. Kansioon jää kaksi tyhjää välilehteä, näihin ryhmäohjaaja voi kerätä muuta ohjauksessa tarvitsemaansa materiaalia. Ryhmänohjaajan kansio otetaan käyttöön kevätlukukauden 2007 alkaessa.

6 POHDINTA

Kehittämishankkeen taustalla olivat konstruktivismi sekä holistinen ja dialoginen ohjausmalli. Hanketta viitoittivat myös oppilaitoksemme tavoitteet oppimisen ja kasvamisen tuen kehittamisestä sekä ohjauksen kehittämisestä. Osalltaan työn tekemiseen vaikutti myös uusi opinto-ohjaussuunnitelman yhteinen osa ja sen jalkauttaminen toimialueille. Hajautettu opinto-ohjauksen malli edellyttää selkeää työnjakoa, mutta kuitenkin joustavaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Ryhmänohjaajan kansion tarkoituksena on olla käytännön työkalu ryhmäohjaajan työssä ja helpottaa ryhmänohjaajana toimimista. Kehittämishankkeen tavoitteena oli selkiyttää ryhmänohjaajan roolia ja tehtäviä opiskelijoiden ohjauksessa.

Uusien opiskelijoiden elämä muuttuu tutusta ja turvallisesta koti- ja peruskouluympäristöstä ammatillisen oppilaitoksen uuteen ja outoon maailmaan. Uuteen opiskeluympäristöön, uusiin toimintatapoihin ja ryhmään tutustuminen vie aikansa. Tällöin ryhmänohjaajan työn merkitys korostuu osana oppilaitoksen tukiverkosta. Ryhmänohjaaja tuntee parhaiten ryhmänsä opiskelijoiden koulutaustan, opintomenestyksen ja oppimisvalmiudet. Hän havaitsee ensimmäisenä mahdolliset ongelmat. Ryhmänohjaaja on opiskelijan tärkein ohjaaja. Toivottavasti ryhmänohjaajan kansio osaltaan helpottaa uusien ja vanhojenkin ryhmänohjaajien toimintaa.

Ryhmänohjaajan kansion aineisto on koottu pääasiassa oppilaitoksessa käytössä olevista suunnitelmista (mm. opetussuunnitelma, erityisopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ja opinto-ohjauksen suunnitelman yhteisestä osasta), oppaista (mm. opiskelijan opas ja turvaopas), ohjeistuksista (mm. opiskelijan päihde- ja poissaolo-ohje) ja ryhmänohjaajalle hyödyllisistä lomakkeista. Kansion rakentamisessa hyödynnettiin ryhmänohjaajilta ja opettajilta kerättyjä toivomuksia kansion sisällöstä. Ryhmänohjaajan kansiossa tulee olemaan myös useita työyksikön kehittämistyöryhmien tuotoksia liittyen mm. ohjauksen järjestämiseen työyksikössä, henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimiseen ja opintojen etenemisen seurantaan. Kansioon on kerätty myös eräissä ohjauksen projekteissa kehitettyjä materiaaleja.

Kehittämishankkeen työstöprosessi oli hankala ja pitkä. Alussa minulla oli selkeä kuva siitä mitä ryhmänohjaajan kansion tuli sisältää ja miten se koottaisiin. Lehtonen (2004, 14) toteaa työssään, että ryhmänohjaajat tulisi ottaa työn tekemiseen ja ohjaamiseen mukaan alusta alkaen. Työn taustalla olevan aineksen hahmottaminen ja työstäminen olikin sitten huomattavasti vaikeampaa: ongelmana oli runsas lähdeaineiston määrä. Kehittämishankkeen tekeminen on ohjannut omaa oppimistani, se on laajentanut teoreettista tietämystäni ryhmänohjauksesta. Olen pohtinut asioita monelta kannalta ja arvioinut niiden soveltuvuutta kriittisesti.

Kehittämishanke eteni hitaasti ja suunnitelmia muokattiin useaan kertaan. Ryhmänohjaajan kansio on valmistumassa, mutta se ei ole vielä valmis. Kan-

sioon tulee monia kehittämisryhmien tuotoksia, jotka valmistuvat vasta tämän raportin julkaisemisen jälkeen. Toisaalta koko ryhmänohjaajan kansion aineisto on jatkuvasti elävää ja muuntuvaa, se ei mielestäni ole koskaan valmis. Ryhmänohjaajan kansio palvelee uusien ryhmänohjaajien perehdytysoppaana ja se on työkalu vanhoille ryhmänohjaajille päivittäisessä ohjaustyössä. Jatkossa siihen ehkä pitää laatia tarkempi opiskelijoiden perehdyttämissuunnitelma ja jonkinlainen ehdotelma ryhmänohjaajan opo-tuntien aiheiksi eri vuosikursseilla. Samoin toivomukset ”koulutusohjelmaopinnoissa aloittavan opiskelijan”- ja ”työssäoppimisen ohjaaminen” –välilehdistä toteutettaneen tulevaisuudessa. Jatkossa ryhmänohjauksesta voitaisiin myös kerätä palautetta opiskelijoilta: miten opiskelijat kokevat ryhmänohjauksen ja mitä he odottaisivat siltä.

LÄHTEET

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. 2001. Helsinki: Opetushallitus.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta N:o 811/1998.

Gunnar, M., Pasanen, H., Pekkanen, M., Räsänen, L. & Vuolle-Salonen, M. 2004. Ohjaus näyttötutkinnon ja valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa. Ohjaus työ tavaksi –videoon liittyvä käsikirja. Aihe-projekti. Helsinki: Opetushallitus.

Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa H. Kasurinen (toim.). Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus, 40 – 56.

Keskeyttäminen väheni ammatillisessa koulutuksessa. 2006. Tilastokeskuksen sivusto. Viitattu 27.10.2006. [Http://www.tilastokeskus.fi](http://www.tilastokeskus.fi), tilastot aiheittain, koulutus, koulutuksen keskeyttäminen.

Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki: Opetusministeriö.

Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Lairio, M. & Puukari, S. 1999. Uusin taidoin uuteen tulevaisuuteen. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen ohjaus- ja neuvontapalvelujen arviointia. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Laki ammatillisesta koulutuksesta N:o 630/1998.

Lehtinen, E. & Jokinen, T. 1999. Tutor itsenäistyvän oppijan ohjaaja. 3. p. Jyväskylä: Atena kustannus.

Lehtonen, R. 2004. Ryhmäohjaajan opas Pohjois-Pohjanmaan ammattioppilaitokseen. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Psykologia 5, 392-393.

Nummenmaa, A. R. 2001. Ohjaus ammattina, osaamisena ja työprosessin osana. AVO 2001. Ammatinvalinnanohjauksen vuosikirja, 58 - 68.

Numminen, U., Heino, J., Joronen-Vallin, K., Karlsson, R., Lerkkanen, J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme? Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman tekemiseen. Helsinki: Opetushallitus.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N. Siniharju, M. & Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.

Nurmi, P. 2006. Opettajuus ja oppilaitoksen rooli opiskelijan ohjaamisessa sekä HOJKS opetuksen tukena. Luentomateriaali. Savon ammatti- ja aikuisopisto.

Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.). 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pakkanen, M. 2002. Dialogisuus opettajaksi kasvamisen haasteena. Teoksessa Sallila, P. & Malinen, A. (toim.) Opettajuus muutoksessa. Helsinki: Kansanvalistusseura, 241-263.

Piirainen, T. 2005. ”Jatkuvaa dialogia sosiaalipedagogisesti”. HOJKS ja yksilöllistäminen Itä-Suomen työkoulussa. Itä-Suomen työkoulun julkaisu 9. Kuopio.

Rauste – von Wright, M. 1997. Opettaja tienhaarassa, konstruktivismia käytännössä. Jyväskylä: Atena.

Rauste – von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. 2003. Oppiminen ja koulu. 9. uud. p. Helsinki: WSOY.

Räsänen, J. 1992. Mahdollisuudeksi avautuva koulu. Johdatus kommunikatiiviseen didaktiikkaan, tutoroituun oppimiseen ja viestintäjohtajuuteen. Jyväskylä: Kansalaiskasvatuksen Keskus.

Salovaara, H. 1997. Konstruktivismi. Viitattu 31.7.2006.

<http://www.wedu.oulu.fi/okl/lo>, oppiminen ja sen ohjaaminen, teorioita ja käsityksiä oppimisesta, konstruktivismi.

Savon ammatti- ja aikuisopisto. 2005. Savon ammatti- ja aikuisopiston opinto-ohjauksen suunnitelma. Yhteinen osa.

Savon ammatti- ja aikuisopisto. 2006. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon, lähihoitajan opetussuunnitelma.

Savon koulutuskuntayhtymä. 2005. Savon koulutuskuntayhtymän toimintäsääntö, hyväksytty 9.12.2005.

Tamminen, S. 2005. IB-opinto-ohjauksen kehittäminen Resson lukiossa. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, opettajankoulutuslaitos.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 1. - 3. p. Helsinki: Tammi.

Vehviläinen, S. 2001. Ohjaus vuorovaikutuksena. Helsinki: Gaudeamus.

Vuorinen, R. & Sampson, J. P. 2000. Ohjaus opintojen suunnittelun ja arvioinnin tukena – strategisia kysymyksiä. Teoksessa Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.). Ohjaus ammattina ja tieteenalana 2. Ohjauksen toimintakentät. Jyväskylä: PS-kustannus, 46 – 69.

Välijärvi, J. 2004. Opinto-ohjaus tasa-arvoisen osaamisen mahdollistajana. Teoksessa H. Kasurinen (toim.). Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki: Opetushallitus, 21 - 39.

Wahlstedt, P. 2003. Dialogisuus yhteiskunnassa. Mielenterveys 5, 34-36.

LIITTEET

Liite 1. Ryhmäohjaajan kansion sisältö ("testikansio")

1. Ohjauksen keskeiset periaatteet
 - 1.1 Opinto-ohjausta koskevat säädökset
 - 1.2 Savon ammatti- ja aikuisopiston arvot
 - 1.3 Ohjeet opetussuunnitelman yhteisessä osassa
 - 1.4 Ohjaus- ja oppimiskäsitys
 - 1.5 Ohjauksen eettiset periaatteet
2. Ohjauksen vastuut
Ryhmäohjaajan tehtävät / Opettajan / Opinto-ohjaajan / Kuraattorin / Erityisopetuksen vastuupettajan / Erityisopettajan / Terveystoimittajan / Kansainvälisyyskoordinaattorin / Koulutussihteerin / Toimistosihteerin / Opiskelijatutorin / Koulutuspäällikön / Rehtorin / Johtavan rehtorin tehtävät
3. Ryhmäohjaajan tehtävät, roolit ja taidot
4. Opinto-ohjauksen toimialuekohtainen suunnitelma ja ryhmäohjaajan tehtävät opintojen eri vaiheissa
 - 4.1 Ohjaus ennen opintojen alkua
 - 4.2 Ohjaus opintojen alkaessa
 - 4.3 Ohjaus opintojen aikana
 - 4.4 Ohjaus opintojen päättövaiheessa
 - 4.5 Ohjaus opintojen jälkeen
5. Uusi opiskelija aloittaa opiskelun
 - opiskelijatietolomake
 - opiskelijan opas
 - turvaopas
 - opiskelijan poissaolo-ohjeet
 - opiskelijan päihdeohje
 - häirinnän estämisen toimintamalli
6. Hops
 - hops-lomake, hopsin muutoslomake
 - "lukiolupahakemus"
7. Erityisopetus ja hojks
 - erityisopetuksen prosessi
 - vuosikello
 - erityisopetuksen toimintasuunnitelma
8. Opiskelijahuolto
 - yhteiset menettelytavat opiskelijoiden ongelmatilanteiden hoitamiseen
 - yhteydenottopyyntö
 - varoitus opiskeluoikeuden menettämisestä
 - opiskelupaikan siirtäminen / opintojen keskeyttäminen / eroaminen lomake
 - lisäselvitys oppilaitoksesta eronneeksi katsomiseen
 - opiskeluoikeuden jatkaminen
 - hakemus opiskeluoikeuden jatkamiseen
 - opiskelijahuoltoryhmien toimintaohje, huolilomake
9. Kirjallisuutta ja linkkejä avuksi ryhmäohjaajalle

Liite 2. Ryhmäohjaajan kansion sisältö

1. Johdanto
2. Ohjauksen keskeiset periaatteet
 - 1.1 Opinto-ohjausta koskevat säädökset
 - 1.2 Savon ammatti- ja aikuisopiston arvot
 - 1.3 Ohjeet opetussuunnitelman yhteisessä osassa
 - 1.4 Ohjaus- ja oppimiskäsitys
 - 1.5 Ohjauksen eettiset periaatteet
3. Ohjauksen työnjako
4. Opinto-ohjauksen toimialuekohtainen suunnitelma ja ryhmäohjaajan tehtävät opintojen eri vaiheissa
 - 4.1 Ohjaus ennen opintojen alkua
 - 4.2 Ohjaus opintojen alkaessa
 - 4.3 Ohjaus opintojen aikana
 - 4.4 Ohjaus opintojen päättövaiheessa
 - 4.5 Ohjaus opintojen jälkeen
5. Ryhmäohjaajan roolit ja taidot
6. Ryhmän etenemiseen liittyviä suunnitelmia
 - 6.1 Lukuvuoden jaksotus ja koulupäivät
 - 6.2 Modulointikartta
 - 6.3 Ryhmän lähiopetus eri jaksoissa
 - 6.4 Työssäoppimisen ja näyttöjen ajoitus
 - 6.5 Ryhmän lukusuunnitelma ja ops
7. Uusi opiskelija aloittaa opiskelun
 - opiskelijatietolomake
 - opiskelijan opas
 - turvaopas
 - opiskelijan poissaolo-ohjeet, poissaolovihko
 - opiskelijan päihdeohje
 - häirinnän estämisen toimintamalli
 - käyttäjätunnukset ja salasana atk-laitteiden käyttämiseen sekä opintokortin nettiversioon
 - ohje opiskelijakyselyiden toteuttamiseen
8. Hops
 - osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen-lomake
 - hops-lomake
 - hopsin muutoslomake
 - opintojen seuranta opintojen aikana
 - "lukiolupahakemus"
9. Erityisopetus ja hojks
 - erityisopetuksen prosessi
 - vuosikello
 - hojks-lomake
 - erityisopiskelijaryhmittely
 - erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa koskevan tiedon siirtäminen
 - erityisopetuksen toimintasuunnitelma
 - ohjeet mukautettuun arviointiin
10. Opiskelijahuolto

- yhteiset menettelytavat opiskelijoiden ongelmatilanteiden hoitamiseen
 - yhteydenottopyyntö
 - varoitus opiskeluoikeuden menettämisestä
 - opiskelupaikan siirtäminen / opintojen keskeyttäminen / eroaminen lomake
 - lisäselvitys oppilaitoksesta eronneeksi katsomiseen
 - opiskeluoikeuden jatkaminen
 - hakemus opiskeluoikeuden jatkamiseen
 - opiskelijahuoltoryhmien toimintaohje
 - huolilomake
11. Kirjallisuutta ja linkkejä avuksi ryhmänohjaajalle
 12. Ryhmänohjaajan omia materiaaleja
 13. Ryhmänohjaajan omia materiaaleja